

Άγιος Κοσμάς ὁ Αἰτωλὸς καὶ τὰ γράμματα (Παπαδόπουλος Σπυρίδων, Θεολόγος)

[Ορθοδοξία και Ορθοπραξία / Ορθόδοξη πίστη](#)

Σὲ μιὰ ἐπιστολή του πρὸς τοὺς κατοίκους τῆς Χειμάρρας ὁ Ἅγιος Κοσμάς ὁ Αἰτωλὸς ἔγραφε:

«Εὐγενέστατοι ἀγαπητοὶ ἀδελφοί, οἱ κατοικοῦντες τὴν χώραν Χειμάρραν, ἀσπάζομαι καὶ παρακαλῶ τὸν Ἅγιον Θεὸν διὰ τὴν ψυχικὴν καὶ σωματικὴν σας ὑγείαν.

Ἐγώ, ἀδελφοί μου, ὡς δοῦλος ἀνάξιος Χριστοῦ τοῦ Θεοῦ ἡμῶν περιερχόμενος καὶ διδάσκων τοὺς χριστιανοὺς τὸ κατὰ δύναμιν μὲ ἄδειαν τῶν κατὰ τόπους ἀρχιερέων, ἦλθαν καὶ ἐδῶ εἰς τὴν χώραν σας καὶ βλέπων ὅτι δὲν ἔχετε σχολεῖον

νὰ διαβάζουν τὰ παιδιὰ σας χωρὶς πληρωμὴν ἐπαρακίνησα τοὺς χριστιανοὺς καὶ ἔδωκαν τὸ κατὰ δύναμιν καὶ προαίρεσιν διὰ τὸ σχολεῖον σας. Πρέπει ἢ εὐγενία σας πάντες νὰ βοηθᾶτε πάντοτε τὸ σχολεῖον σας ἐξ ἰδίων πόρων ἢ κοινῶς ἀπὸ τὴν χώραν ἢ καὶ ἀπὸ βακούφια (ἐκκλησιαστικὰ κτήματα), διὰ νὰ λάβετε παρὰ Θεοῦ τὸν μισθὸν καὶ τιμὴν παρὰ τῶν ἀνθρώπων» (1)

Μέσα ἀπὸ πρόγραμμα τῶν σχολικῶν ἐκδηλώσεων κατέχει ἰδιαίτερη θέση ἡ γιορτὴ τῶν Γραμμάτων. Εἶναι, μπορούμε νὰ ποῦμε, ἡ καθ' αὐτὸ γιορτὴ τοῦ σχολείου διότι ἀναφέρεται στὸ οὐσιαστικὸ ἔργο του καὶ στὸ ρόλο πὸν πρέπει νὰ διαδραματίζει στὴν κοινωνία.

Ἡ γιορτὴ τῶν Γραμμάτων συνδέεται μὲ τὴ μνήμη τῶν Τριῶν Ἱεραρχῶν Βασιλείου τοῦ Μεγάλου, Γρηγορίου τοῦ Θεολόγου καὶ Ἰωάννη τοῦ Χρυσοστόμου. Οἱ τρεῖς τοῦτοι μεγάλοι φωστῆρες τῆς οἰκουμένης θεωροῦνται ὡς ἐκπρόσωποι τῶν γραμμάτων καὶ συνεπῶς τὰ γράμματα ἢ ἡ παιδεία καλύτερα καταξιώνονται μέσα στὸ πνεῦμα τους. Μὲ τοὺς Τρεῖς Ἱεράρχες ἡ παιδεία πῆρε πραγματικὰ τὴ σωστή της κατεύθυνση κι ὁ Ὀρθόδοξος Ἑλληνικὸς λαὸς μπολιάστηκε, γιὰ ἓνα μεγάλο χρονικὸ διάστημα τουλάχιστο, μέσα σ' αὐτὸ τὸ πνεῦμα. Γι' αὐτὸ καὶ μεῖς σήμερα, ἂν θέλουμε ν' ἀμαστέ συνεπεῖς μὲ τοὺς ἑαυτοὺς μας, ὡς Ἕλληνες Ὀρθόδοξοι Χριστιανοί, καὶ νὰ γιορτάζουμε πραγματικὰ τούτη τὴ γιορτὴ, ἀποδίδοντας τὸ ἀληθινὸ καὶ οὐσιαστικὸ νόημά της πρέπει νὰ μιλοῦμε καὶ νὰ ζοῦμε μέσα σ' αὐτὸ τὸ πνεῦμα.

Ἐπειδὴ γιὰ τοὺς Τρεῖς Ἱεράρχες λίγο - πολὺ ὅλοι γνωρίζουμε, θ' ἀναφερθῶ σήμερα στὴ σχέση ἑνὸς νεώτερου Ἁγίου τῆς Ἐκκλησίας μας μὲ τὰ γράμματα μιὰ καὶ κινεῖται στὰ πλαίσια ἐκείνων. Πρόκειται γιὰ τὸν Ἅγιο πὸν μνημονεύσαμε στὴν ἀρχὴ παραθέτοντας μέρος ἀπὸ μιὰ ἐπιστολὴ του, δηλαδὴ τὸν Κοσμᾶ τὸν Αἰτωλό. Ὁ Ἅγιος Κοσμᾶς εἶναι μιὰ γιγαντιαία μορφή πὸν ἔπαιζε καθοριστικὸ ρόλο τὴν πορεία τοῦ Ἑλληνικοῦ Ἔθνους. Γιὰ ἀρκετὰ χρόνια ὅμως βρισκόταν στὸ περιθώριο τῆς ζωῆς τοῦ Ἔθνους ἀλλὰ τελευταία ξαναγίνεται ὀλοένα καὶ πιὸ γνωστὴ ἡ προσωπικότητά του καὶ ἐκτιμᾶται ἡ σωτήρια προσφορά του. Ἡ σχέση του μὲ τὰ γράμματα ἀποτελεῖ ἓνα μεγάλο κεφάλαιο τῆς Ἁγίας ζωῆς του γι' αὐτὸ καὶ τὸν ἐπέλεξα ὡς θέμα τῆς ὁμιλίας.

Λίγα λόγια γιὰ τὴ ζωή του. Γεννήθηκε τὸ 1714 στὸ χωριὸ Μεγάλο Δέντρο τῆς Αἰτωλίας, δηλαδὴ ἔζησε κατὰ τὴν Τουρκοκρατία. Ἔμαθε τὰ πρῶτα γράμματα σ' ἓνα χωριὸ τῆς Ναυπακτίας καὶ στὴ συνέχεια σπούδασε ἀνώτερα γράμματα. Τέλος πῆγε στὴν Ἀθωνιάδα Σχολὴ τοῦ Ἁγίου Ὄρους καὶ παρακολούθησε φιλολογία, φυσικὲς ἐπιστῆμες καὶ φιλοσοφία. Τὸν συγκινοῦσε ὅμως ἰδιαίτερα ἡ Μοναχικὴ ζωὴ γι' αὐτὸ μετὰ τὶς σπουδὲς πῆγε στὴν ἱερὰ Μονὴ Φιλόθεου κι ἔγινε Μοναχός. Ἐκεῖ ἀφιερῶθηκε σὲ ἔντονη ἄσκηση, μελέτη καὶ προσευχὴ κι ἔτσι ἀνέβαινε σταθερὰ τὴ

σκάλα τῆς Ἀγιότητος. Ὅμως, ὅπως μᾶς πληροφορεῖ ὁ βιογράφος του, «εἶχε πολὺν πόθον νὰ ὠφελῆσει καὶ τοὺς ἀδελφούς του χριστιανοὺς ἀπ' αὐτὰ πού ἔμαθε» (2). Κάτω ἀπὸ τὸν Τοῦρκο κατακτητὴ ὑπῆρχε πολλὴ ἀμορφωσιὰ κι ὁ λαὸς μπορούσε νὰ γίνεῖ ἕρμαιο ξενόφερτων ρευμάτων καὶ ἰδεολογιῶν καὶ νὰ χάσει τὴν πίστη του. Αὐτὰ τὰ γνώριζε ὁ Κοσμάς καὶ πονοῦσε ἀλλὰ δὲν ξεκινοῦσε μόνος. Ἦθελε νὰ εἶναι ἑτερόκλητος κι ὄχι αὐτόκλητος. Περίμενε τὸ κάλεσμα τοῦ Θεοῦ πού δὲν ἄργησε νὰ ἔλθει. Ἀφοῦ πέρασε ἀπὸ τὸ καμίνι τῶν δοκιμασιῶν, ἀφοῦ καθάρθηκε, φωτίστηκε καὶ ἀγιάστηκε, μπορούσε τώρα νὰ φωτίσει, νὰ ἀγιάσει τοὺς ἄλλους. Ἄλλωστε στὴν Ὁρθοδοξία αὐτὸ συνέβαινε πάντοτε. Μιὰ μέρα ἀνοίγοντας τὴν Καινὴ Διαθήκη ἔπεσε τὸ βλέμμα του στὸ χωρίο νὰ μὴ ζητᾶ κανένας μόνον τὸ συμφέρο τὸ δικό του ἀλλὰ καὶ τὸ συμφέρο τοῦ ἀδελφοῦ του. Αὐτὸ τὸ θεώρησε σὰν κλήση ἀπὸ τὸ Θεὸ (3).

Γιὰ νὰ βεβαιωθεῖ ἀνάφερε τοὺς λογισμούς του στὸν Ἠγούμενο καὶ σ' ἄλλους πνευματικούς Γέροντες. Ὅλοι τοῦδωσαν τὴν εὐχὴ καὶ εὐλογία τους. Πηγαίνει στὴν Κωνσταντινούπολη καὶ συμβουλευέται τὸν Οἰκουμενικὸ Πατριάρχη. Αὐτὸς μὲ χαρὰ δίδει τὴν εὐλογία του καὶ ἔγγραφη ἄδεια γιὰ τὸ κήρυγμα. Ἔτσι ὁ Ἅγιος Κοσμάς, ἀφοῦ κλήθηκε ἀπὸ τὸ Θεό, ἄρχισε τὸ τεράστιο ἔργο τοῦ Εὐαγγελισμοῦ τοῦ Ἑλληνικοῦ Ἔθνους. Ὅργωσε κυριολεκτικὰ σχεδὸν ὅλο τὸν Ἑλληνικὸ χῶρο διδάσκοντας γιὰ τὴν Ἁγία Τριάδα, τὸ Χριστὸ τὴν Ἐκκλησία, τὴ Μετάνοια.

Ἄς ἀφήσουμε τὸ βιογράφο του νὰ μᾶς δώσει μιὰ ἀμυδρὴ εἰκόνα τῆς δράσης του. «Καὶ ὅπου ἂν ἐπήγαιναν ὁ τρισμακάριστος, ἐγένετο μεγάλη σύναξις τῶν χριστιανῶν, καὶ ἤκουαν μετὰ κατανύξεως καὶ εὐλαβείας τὴν χάριν καὶ γλυκύτητα τῶν λόγων του, καὶ ἀκολουθῶς ἐγένετο καὶ μεγάλη διόρθωσις καὶ ὠφέλεια ψυχική. Ἦτο δὲ ἡ διδαχὴ του ἀπλουστάτη ὡσὰν ἐκείνη τῶν ἀλιέων. Ἦτο γαλήνιος καὶ ἡσύχιος, ὅπου ἐφαίνετο καθολικὰ νὰ εἶναι γεμάτος ἀπὸ τὴν χάριν τοῦ ἰλαροῦ καὶ ἡσύχου Ἁγίου Πνεύματος. Ἀλλὰ καὶ ὁ Θεὸς ἄνωθεν συνήργει καὶ ἐβεβαίωνε τὰ λόγια του μὲ σημεῖα καὶ θαύματα, καθὼς ποτε διὰ τῶν τοιούτων θαυμάτων ἐβεβαίωνε καὶ τὸ κήρυγμα τῶν ἱερῶν Ἀποστόλων του.»(4)

Ὅστε οὐσιαστικὰ ὁ Ἅγιος Κοσμάς κήρυττε τὴ μετάνοια καὶ τὴ σωτηρία τοῦ κόσμου. Ἀλλὰ ἀπ' ὅπου περνοῦσε ἐνδιαφερόταν καὶ γιὰ τὰ γράμματα, τὴ μόρφωση τοῦ λαοῦ. Θεωροῦσε τὴν παιδεία, μετὰξὺ ἄλλων σὰν «προϋπόθεση ἀναγεννήσεως τοῦ ἔθνους καὶ τὴν ἵδρυση σχολείων σὰν τὸ βασικότερο καὶ σπουδαιότερο ἔργο ὑποδοχῆς πού θὰ φέρει στὸν κατάλληλο καιρὸ τὸ «ποθούμενο» δηλαδὴ τὴ λευτεριά ἀπὸ τοὺς Τούρκους». Συχνὰ ἀκουόταν ὁ πιὸ κάτω διάλογος.

— Ἔχετε σχολεῖο ἐδῶ εἰς τὴν χώραν σας διὰ νὰ διαβάζουν τὰ παιδιὰ;

— Δὲν ἔχομεν ἅγιε τοῦ Θεοῦ.

— Νὰ μαζευτῆτε ὅλοι νὰ κάμετε ἓνα σχολεῖο καλόν, νὰ βάλετε καὶ ἐπιτρόπους νὰ τὸ κυβερνοῦν, νὰ βάνουν Δάσκαλον, νὰ μαθαίνουν ὅλα τὰ παιδιὰ γράμματα, πλούσια καὶ πτωχά... διότι, χωρὶς σχολεῖον περιπατοῦμεν εἰς τὸ σκότος.(5)

Ἄλλοτε πάλι ζητοῦσε σὰν χάρη τὴν ἴδρυση σχολείου: «Ὡσὰν θέλετε, ἔλεγε, χαρίσατέ μου καὶ ἓνα σχολεῖο ἐδῶ εἰς τὴν χώραν σας νὰ μανθάνουν γράμματα τὰ παιδιὰ σας» (6)

Ἔτσι μὲ τὶς ἐνέργειες τοῦ Ἁγίου λειτούργησαν 10 σχολεῖα Μέσης Ἐκπαιδεύσεως καὶ περίπου 200 κατώτερα. Ἐνα πραγματικὰ τεράστιο ἔργο ἂν ἐπιπλέον λάβουμε ὑπ' ὄψη τὶς τότε συνθῆκες καὶ ἰδιαίτερα τὴ σκλαβιά. Γι' αὐτὸ ὁ Ἅγιος χαρακτηρίστηκε ὡς «Διδάσκαλος τοῦ Γένους», «Μεγάλος Διδάχος», «ὁ Ἅγιος τῶν Σχολείων». Ἀκόμα γράφτηκε καὶ τοῦτο: «Ἐνας αὐτὸς ἀνεπλήρωσε τὴν ἔλλειψιν Ὑπουργείου Παιδείας κατὰ τοὺς χρόνους τῆς Τουρκοκρατίας» (7)

Καιρὸς ὅμως ν' ἀρθοῦμε στὸ πιὸ οὐσιαστικὸ θέμα: Ποιὰ γράμματα, ποιὰ παιδεῖα συνιστοῦσε ὁ Ἅγιος Κοσμάς; Νομίζω εἶναι βασικώτατο ἐρώτημα ποὺ πρέπει ὀπωσδήποτε νὰ ξεκαθαρίσουμε. Γιὰ νὰ κατανοήσουμε ὅμως καλύτερα τὰ πράγματα πρέπει νὰ ξεκινήσουμε ἀπὸ ἓνα ἄλλο ἐρώτημα: Πῶς ἔβλεπε τὸν ἄνθρωπο ὁ Ἅγιος, ποιὰ ἀξία τοῦ ἀπέδιδε;

Ἀκολουθώντας τὴν παράδοση τῆς Ἐκκλησίας ὁ Ἅγιος Κοσμάς δίδασκε ὅτι ὁ ἄνθρωπος εἶναι δημιούργημα τοῦ Θεοῦ. Ἀποτελεῖται ἀπὸ σῶμα ποὺ εἶναι ὑλικὸ στοιχεῖο καὶ ἀπὸ ψυχὴ ποὺ εἶναι πνευματικὴ καὶ ἀθάνατη. Ὁ Θεὸς ἔβαλε τὸν ἄνθρωπο στὸν Παράδεισο γιὰ νὰ ζεῖ αἰῶνια μαζί του ἀλλὰ μὲ τὸ προπατορικὸ ἀμάρτημα ὁ ἄνθρωπος ἔχασε τὴν αἰῶνια ζωὴ· ἔχασε τὴν κοινωνία μὲ τὸ Θεό. Ὁ Κύριος σπλαχνίστηκε τὸ ἀνθρώπινο γένος, ἐνανθρωπήθηκε καὶ μὲ τὴν ὅλη ζωὴ του μᾶς ἔσωσε.

Εἰδικώτερα ἀναφερόμενος στὸν προορισμὸ τοῦ ἀνθρώπου ἔλεγε: «Ἡμεῖς, χριστιανοί μου, δὲν ἔχομεν ἐδῶ πατρίδα. Διὰ τοῦτο καὶ ὁ Θεὸς μᾶς ἔκαμε μὲ τὸ κεφάλι ὀρθούς, καὶ μᾶς ἔβαλε τὸν νοῦν εἰς τὸ ἐπάνω μέρος, διὰ νὰ στοχαζώμεθα πάντοτε τὴν οὐράνιον βασιλείαν, τὴν ἀληθινὴν πατρίδα μας (8).

Ἄλλοῦ τονίζοντας ποιὰ πράγματα ἔχουν τὴν πραγματικὴ ἀξία στὸν ἄνθρωπο δίδασκε: «Τοῦτο σᾶς λέγω καὶ σᾶς παραγγέλλω κἂν ὁ οὐρανὸς νὰ κατεβῆ κάτω, κἂν ἡ γῆ νὰ ἀνεβῆ ἐπάνω, κἂν ὅλος ὁ κόσμος νὰ χαλάσῃ, καθὼς μέλλει νὰ χαλάσῃ, σήμερον, αὔριον, νὰ μὴ σᾶς μέλη τί ἔχει νὰ κάμῃ ὁ Θεός. Τὸ κορμὶ σας ἄς τὸ καύσουν, ἄς τὸ τηγανίσουν· τὰ πράγματά σας ἄς σᾶς τὰ πάρουν· μὴ σᾶς μέλλει· δώσατέ τα· δὲν εἶναι ἰδικά σας. Ψυχὴ καὶ Χριστὸς σᾶς χρειάζονται. Αὐτὰ τὰ δύο ὅλος ὁ κόσμος νὰ πέσῃ, δὲν ἠμπορεῖ νὰ σᾶς πάρῃ, ἐκτὸς καὶ τὰ δώσετε μὲ τὸ

θέλημά σας. Αὐτὰ τὰ δύο νὰ τὰ φυλάγετε, νὰ μὴ τὰ χάσετε» (9).

Συνεπῶς, μὲ δυὸ λόγια, ὁ Ἅγιος Κοσμάς ἔβλεπε τὸν ἄνθρωπο ὡς εἰκόνα τοῦ Θεοῦ καὶ προορισμό του νὰ ὁμοιωθεῖ καὶ νὰ ζήσει αἰώνια μαζί μὲ τὸ Δημιουργό. Εὐκόλα τώρα μποροῦμε νὰ διαπιστώσουμε τὴν παιδεία ποὺ συνιστοῦσε. Ἄλλωστε μίλησε τόσο ξεκάθαρα γι' αὐτὸ τὸ θέμα ποὺ δὲν μποροῦν νὰ ὑπάρξουν παρερμηνεῖες. Ἦθελε, ὁ Ἅγιος, παιδεία Χριστοκεντρικὴ ποὺ νὰ ὀδηγεῖ τὸν ἄνθρωπο στὴν ἐκκλησία καὶ τὸ Θεό, ποὺ νὰ ἀποβλέπει στὴ θέωση καὶ σωτηρία(10). Δηλαδή παιδεία ποὺ νὰ ἐξυπηρετᾷ ἀληθινὰ τὸν ἄνθρωπο καὶ τὸ κυριώτερο νὰ τὸν ὀδηγεῖ στὸν προορισμό του. Ὁ Ἅγιος Κοσμάς μιλοῦσε καθαρὰ καὶ εἰλικρινὰ στὸ λαό, δὲν ἤθελε νὰ τὸν ξεγελά. Τοῦλεγε τὴν ἀλήθεια γι' αὐτὸ καὶ πέτυχε. Ἔτσι καὶ στὸ θέμα τῶν γραμμάτων δὲν ἐνδιαφερόταν γιὰ μία ἀπλὴ μόρφωση ἀλλὰ γιὰ τὰ γράμματα ἐκεῖνα ποὺ θὰ βοηθοῦσαν τὸν ἄνθρωπο νὰ βρεῖ τὸ σωστὸ προσανατολισμὸ στὴ ζωὴ του. Ἄς ἀκούσουμε μερικὲς σκέψεις του.

«Καὶ διὰ τοῦτο πρέπει νὰ στερεώνετε σχολεῖα Ἑλληνικά, ἔλεγε, νὰ φωτίζονται οἱ ἄνθρωποι· διότι διαβάζοντας τὰ ἑλληνικὰ τὰ ἤϋρα ὁποῦ λαμπρύνουν καὶ φωτίζουν τὸν νοῦν τοῦ μαθητοῦ ἀνθρώπου. Καθὼς φωτίζει ὁ ἥλιος τὴν γῆν, ὅταν εἶναι ξαστεριά καὶ βλέπουν τὰ μάτια μακρὰ, ἔτσι βλέπει καὶ ὁ νοῦς τὰ μέλλοντα· ἀποικάζουν (ἀντιλαμβάνονται) ὅλα τὰ καλὰ καὶ τὰ κακά, φυλάγονται ἀπὸ κάθε λογῆς κακὸν καὶ ἁμαρτίαν· διατὶ τὸ σχολεῖον ἀνοίγει τὴν ἐκκλησίαν, μανθάνομεν τί εἶνε ὁ Θεός, τί εἶνε ἡ Ἁγία Τριάς, τί εἶνε ὁ ἄγγελος, τί εἶνε ἡ ἀρετὴ, τί εἶνε οἱ δαίμονες, τί εἶνε ἡ κόλασις. Τὰ πάντα ἀπὸ τὸ σχολεῖο τὰ μανθάνομεν» (11).

Ἄλλοῦ πάλι δίδασκε: «Καὶ ἂν δὲν ἐμάθετε οἱ πατέρες, νὰ σπουδάζετε τὰ παιδιὰ σας, νὰ μανθάνουν τὰ ἑλληνικὰ, διότι καὶ ἡ Ἐκκλησία μας εἶνε εἰς τὴν Ἑλληνικὴν. Καὶ ἂν δὲν σπουδάσης τὰ ἑλληνικὰ, ἀδελφέ μου, δὲν ἠμπορεῖς νὰ καταλάβεις ἐκεῖνα ὁποῦ ὁμολογεῖ ἡ Ἐκκλησίας μας. Καλύτερον, ἀδελφέ μου, νὰ ἔχης ἑλληνικὸν σχολεῖον εἰς τὴν χώραν σου, παρὰ νὰ ἔχης βρύσες καὶ ποτάμια· καὶ ὡσὰν μάθης τὸ παιδί σου γράμματα, τότε λέγεται ἄνθρωπος. Τὸ σχολεῖον ἀνοίγει ἐκκλησίας· τὸ σχολεῖον ἀνοίγει τὰ μοναστήρια»(12).

Νομίζω, τὰ κείμενα ποὺ παραθέσαμε μιλοῦν μόνον τοὺς καὶ δὲν χρειάζονται σχόλια.

Τὸ παιδευτικὸ ἔργο τοῦ Ἁγίου Κοσμά τοῦ Αἰτωλοῦ ἔχει τεράστια σημασία γιὰ πολλοὺς καὶ διάφορους λόγους. Κατ' ἀρχὴν ἀφύπνισε τοὺς ὑπόδουλους καὶ ἀμόρφωτους Ραγιαδες. Ἔπειτα μέσω τῆς παιδείας ἔδωσε σ' αὐτὸν τὸν ἐγκαταλελειμμένο λαὸ τὴν ὀρθὴ πορεία ζωῆς, τὴν πορεία πρὸς τὸ Θεό. Ἀκόμα αὐτὸ τὸ ἔργο τοῦ Ἁγίου ἔχει μιὰ προφητικὴ διάσταση γιὰ τὸ Ἑλληνικὸ Ἔθνος. Ὅπως εἶναι γνωστὸ ὁ Ἅγιος Κοσμάς εἶχε τὸ προφητικὸ χάρισμα. Πολλὲς προφητεῖες του ἐκπληρώθηκαν κι ἄλλες περιμένουν τὴν ἐκπλήρωσή τους. Μήπως λοιπὸν τὸ

προφητικό του βλέμμα διαπίστωνε τὴ διαστροφή πού θὰ ὑφίστατο ἡ παιδεία στὸ ἐλεύθερο Ἑλληνικὸ κράτος μετὰ τὴν ἀπελευθέρωση καὶ γι' αὐτὸ προσπάθησε νὰ ζυμώσει τὸ λαὸ μὲ τὸ Ἑλληνορθόδοξο πνεῦμα; Ἄν ναί, τότε ἐπαληθεύθηκε ἄλλη μιὰ φορά. Καὶ ἐξηγοῦμαι καλύτερα.

Πρὶν ἀπὸ τὴν ἐπανάσταση τοῦ 1821 στὴ ψυχὴ τοῦ ἔθνους συνταιριάζονταν, κατὰ ἓνα μέρος, κλασσικὸς πολιτισμὸς καὶ ὀρθόδοξη γραμματεία. Αὐτὰ ἀποτελοῦσαν τὸ βάθος τοῦ Ἑλληνικοῦ πολιτισμοῦ. Ἰδιαίτερα ἡ Ὀρθοδοξία ὑπῆρξε τὸ δένδρο πού γύρω του ἀναπτύχθηκε τὸ ἔθνος δύο σχεδὸν χιλιάδες χρόνια (13).

Μετὰ τὴν Ἐπανάσταση ἡ ζωὴ τοῦ ἔθνους ἄρχισε νὰ νοθεύεται. Πολλοὶ διανοούμενοι πού τὰ χρόνια του ἀγῶνα ἀναπαύονταν στὰ Εὐρωπαϊκὰ σαλόνια καὶ ἀκόμα οἱ Βαυαροί, βρῆκαν τὴν εὐκαιρία νὰ φέρουν στὸ Ἑλλαδικὸ κρατίδιο τὴν Εὐρωπαϊκὴ διανόηση, μιὰ διανόηση ἐντελῶς ξένη πρὸς τὴν παράδοση τοῦ τόπου. Ἔτσι ὁ μέχρι χτές ταπεινὸς ραγιάς πού εἶχε κρατηθεῖ τέσσερις αἰῶνες στὴ ζωὴ μὲ τὸ κρασί τῆς Ρωμησοσύνης καὶ τὸ ψωμί τῆς Ὀρθοδοξίας, ἔβγαινε τώρα στὴν ἐλευθερία γιὰ νὰ μάθει πῶς στὴν καινούργια πορεία τοῦ ἔθνους δὲν θὰ εἶχαν πέραση οἱ παλιοὶ καὶ δοκιμασμένοι του θησαυροί. Γιὰ νὰ γίνει «ἄνθρωπος» ἔπρεπε ν' ἀκολουθήσει τὴ Δύση, νὰ γίνει Εὐρωπαῖος. Ἔτσι γίνεται μιὰ ἀπόπειρα ἀπογύμνωσής του, ἓνας βιασμὸς ἀλλοτριώσής του ἀπ' ὅτι εἶχε κρυφὸ καμάρι τόσοις αἰῶνες.

Δηλαδή πρέπει νὰ ἀναγνωρίσουμε ὅτι ἡ παιδεία, μετεπαναστατικὰ στηρίχθηκε μονόπλευρα στὰ κλασσικὰ γράμματα, καὶ μάλιστα ὅπως τὰ ἔβλεπε ἡ Εὐρώπη, παραμερίζοντας τὴ Χριστιανικὴ γραμματεία δηλαδή τὴν Ὀρθοδοξία. Ὡς πρότυπα τῶν ὀργανωτῶν τῆς παιδείας γίνονται οἱ Εὐρωπαῖοι κλασσικιστὲς(14). Βέβαια μ' αὐτὰ δὲν θέλω νὰ ὑποτιμήσω τὴν κλασσικὴ γραμματεία, οὔτε ὅμως ἐπιτρέπεται νὰ στηριχθοῦμε μόνο σ' αὐτὴ παραμερίζοντας τὴν Ὀρθοδοξία. Ὅπως σημειώνει ὁ φιλόλογος Βασίλειος Λαούρδας «ἀπὸ τὴν κλασσικὴ γραμματεία ὁ νέος Ἕλληνας θὰ διδαχθεῖ τὴν ὁμορφιὰ τῆς ἐλεύθερης ψυχῆς, τὸ ἦθος τοῦ πολίτη, τὴ συνείδηση τῆς ἐθνικῆς ἐνότητας. Ἀπὸ τὴν Ὀρθόδοξη γραμματεία θὰ διδαχθῇ τὸ λόγο τοῦ ἐνσαρκωθέντος Θεοῦ. Ἀνάμεσα στοὺς δύο αὐτοὺς κόσμους, τὸν κόσμον πού ψάχνει γιὰ τὴν ἀλήθεια καὶ τὸν κόσμον πού ἔχει βρεῖ τὴν ἀλήθεια ὑπάρχουνε σημεῖα ἔνωσης καὶ σημεῖα χωρισμοῦ (15). Νομίζω μὲ τὴν τελευταία σκέψη ξεκαθαρίζονται τὰ πράγματα καὶ μπαίνουν στὴ σωστὴ τους βάση. Ἡ διευκρίνιση γιὰ τὸν κόσμον πού ψάχνει νὰ βρεῖ τὴν ἀλήθεια καὶ γι' αὐτὸν πού τὴν βρῆκε καὶ τὴν κατέχει δίδει τὴ σωστὴ ἀξιολόγηση. Δυστυχῶς αὐτὸ παραγνωρίστηκε μετεπαναστατικὰ.

Σ' αὐτὴ τὴν τάση ἀποπροσανατολισμοῦ τοῦ Ἑλληνισμοῦ καὶ κυρίως ἀπὸ τὴν Ὀρθόδοξη Παράδοση ἀντέδρασαν ἀρκετοί. Μεταξὺ αὐτῶν κι ἓνας φωτισμένος μοναχός, γνωστὸς μὲ τὸ ὄνομα Παπουλάκος πού μὲ τὸ κήρυγμά του ξεσήκωσε μιὰ

εἰρηνικὴ ἐπανάσταση. Ὁ Παπουλάκος σύγκρινε ἀκριβῶς τὶς νέες τάσεις μὲ τὴ διδασκαλία τοῦ Ἁγίου Κοσμά καὶ παρουσίαζε τὴ διαφορά. «Ὁ πατέρας τοῦ ἔθνους», ὁ Ἅγιος Κοσμάς ὁ Αἰτωλὸς μᾶς ὀρμήνευσε νὰ μαθαίνουμε γράμματα, ἀλλὰ μᾶς δίδαξε νὰ ἀκονίζουμε τὸ μυαλό μας στὸ ἀκόνι τοῦ Χριστοῦ»(16), ἔλεγε ὁ Παπουλάκος σ' ἀντίθεση τῆς νέας καταστάσεως. Νὰ γιατί εἶπα προηγουμένως ὅτι τὸ παιδευτικὸ ἔργο τοῦ Ἁγίου εἶχε Προφητικὴ διάσταση.

Σήμερα ποὺ γίνεται τόσοσ λόγος γιὰ τὴν παιδεία καὶ γενικώτερα γιὰ τὴν πορεία τοῦ Ἑλληνισμοῦ νομίζω ἀξίζει τὸν κόπο νὰ ἀκούσωμε τὴ φωνὴ τοῦ Ἁγίου Κοσμά τοῦ Αἰτωλοῦ. Μιὰ φωνὴ ποὺ εἶναι ἀποτέλεσμα προσωπικῶν βιωμάτων καὶ ἐμπειριῶν ἀλλὰ καὶ ἄνωθεν φωτισμοῦ, μιὰ φωνὴ ἀλήθειας καὶ γνησιότητος ποὺ ἐπισφραγίστηκε μὲ τὸ μαρτυρικὸ θάνατο τοῦ Ἁγίου.

Τελειῶνω μὲ μία σκέψη τοῦ συγγραφέα Κώστα Σαρδελῆ. «Ἄν τὸ ἔθνος δὲν βιώσει τὸ πνεῦμα τοῦ Ἁγίου Κοσμά καὶ τῶν ἄλλων προδρομικῶν μορφῶν τῆς μεγάλης ἐκείνης ἐποχῆς, εἶναι καταδικασμένο σὲ πνευματικὸ θάνατο. Ἡ ἐλπίδα ποὺ ἀπομένει σὲ μένα εἶναι ὁ λαὸς μας. Αὐτὸς ποὺ ὕψωσε τὸν ταπεινὸ του Διδάχο ὡς τὴν ἀγιότητα, θὰ ὑψώσει καὶ τὸ Γένος μας στὸν ἀληθινὸ του προορισμὸ μέσα στὸ σημερινὸ κόσμο (17).

ΠΑΡΑΠΟΜΠΕΣ

(1) Ἐπ. Αὐγ. Ν. Καντιώτου, Κοσμάς ὁ Αἰτωλός, ἔκδ. 4η, Ἀθήναι 1971. σ. 307-308

(2) Αὐτόθι σ. 52

(3) Αὐτόθι σ. 53

(4) Αὐτόθι σ. 54-55

(5) Αὐτόθι σ. 114 -115

(6)«Κοινωνία», Ἔτος ΚΓ' Ἰουλ. — Σεπτ. 1980, Τεῦχος 3, σ, 281

(7) Αὐτόθι σ. 281

(8) Ἐπ. Αὐγ. Ν. Καντιώτου, ἔνθ. ἀν. σ. 117

(9) Αὐτόθι, σ. 177

(10) Πρβλ. Κώστα Σαρδελῆ, Ὁ προφήτης τοῦ Γένους, ἔκδ. Ἀστέρος, σ. 46-48

(11) Ἐπ. Αὐγ. Ν. Καντιώτου, ἔνθ. ἀν σ. 269-270

(12) Αὐτόθι σ.188

(13) Πρβλ. Βασιλείου Λαούρδα, Θέματα Παιδείας, β' ἔκδ. Θεσ, 1979,β . 14, 15.

(14) Πρβλ. Αὐτόθι σ. 14

(15) Αὐτόθι σ. 17

(16) Αὐτόθι σ. 12

(17) Παράδοση, Τεῦχος 18-20, σ.20

Πηγή: agiazoni.gr